Sosiaali- ja terveysministeriö

HE sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 ja 16 §:n muuttamisesta - vastinekuuleminen

Hallitussihteeri Sonja Jantunen ja sosiaalineuvos Juha Luomala

Asiakasturvallisuus

- Asiakasturvallisuudesta lausuttiin useissa lausunnoissa
  - Kielteisiä vaikutuksia asiakasturvallisuuteen
    - valvontaviranomaisten huomiot
    - toivottiin velvoittavampaa sääntelyä ohjauksesta ja valvonnasta ja tehtävien rajausta
    - koulutustaustan laajentamisen nähtiin lisäävän sijaispätevien ammatillisten taitojen ja tietojen eroja

- Vastine
  - Korostettu johdon ja valvonnan alaisena toimimista ja sen tosiasiallista toteutumista
    - Tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiva ei itsenäisesti vastaisi sosiaalihuollon palvelulainsäädäntöön sisältyvistä tehtävistä, joissa edellytetään laillistetun sosiaalityöntekijän kelpoisuutta, mutta voisi laillistetun sosiaalityöntekijän johdon ja valvonnan alaisena toimia niissä
  - Nykysääntelyn mukaisesti tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivalla henkilöllä ei ole sosiaalityöntekijälle säädettyä oikeutta päättää kiireellisissä tapauksissa tahdosta riippumattoman huollon antamisesta tai siihen liittyvistä toimenpiteistä
  - Korostettu työnantajan velvollisuutta arvioida henkilölle suunniteltuja tehtäviä hänen osaamisensa perusteella
  - Tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimivien koulutustaustaan tulisi esityksen myötä enemmän variaatiota ja siksi on toisaalta korostettu johdon ja valvonnan alaisena toimimista ja työnantajan vastuuta arvioida osaaminen suhteessa suunniteltuihin tehtäviin
  - ➢ Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy aluehallintoviranomaisen näkemykseen siitä, että asiakkaalle tulee olla selvää, onko hänen asiaansa hoitava sosiaalityöntekijä laillistettu ammattihenkilö
  - ➢ **Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy Valviran näkemykseen, että on kiinnitettävä erityistä huomiota hyvinvointialueiden toimesta tapahtuvassa omavalvonnassa ja valvontaviranomaisten tekemässä valvonnassa siihen, että työnantaja tosiasiallisesti huolehtii velvollisuuksistaan asiakasturvallisuuden varmistamisessa**

Koulutusvaatimukset

- Koulutusvaatimuksista lausuttiin monissa lausunnoissa. Lausunnoissa nousi esiin mm.
  - koulutusvaatimukset olisivat osin korkeammat
  - tulkinta soveltuvasta koulutuksesta ja erityisesti riittävästä käytännön kokemuksesta ja ammattitaidosta jäisi liiaksi työnantajan vastuulle
  - ei käytännön harjoittelua tai juridisia opintoja
  - avoimessa yliopistossa tai sivuaineena suoritetut sosiaalityön aineopinnot eroavat pääaineopinnoista selvästi
  - opiskelijoihin ei kohdistu valintamenettelyä eikä SORA-lainsäädäntöä
  - hallituksen esitys on nykyistä käytäntöä laajempi

- Vastine
  - Esitys selkiyttää tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimimiseen liittyvää oikeustilaa ja selkeyttää näin jo nyt tilapäisenä sosiaalityöntekijöiden toimivien edellytyksiä toimia tehtävissä
  - Vaadittavat opintokokonaisuudet olisi mahdollista suorittaa avoimessa yliopisto-opetuksessa tai osana yliopistollisen tutkinnon sivuainekokonaisuutta
  - Opetus vastaa tavoitteiltaan ja vaativuustasoltaan tutkinto-opetusta, mutta laajuudessa on eroja
  - Korkeakoulututkinnon soveltuvuuden sekä riittävän käytännön kokemuksen ja ammattitaidon arvioinnista vastaisi työnantaja
    - Työnantajan tulisi tapauskohtaisesti arvioida henkilön koulutuksen, käytännön kokemuksen ja ammattitaidon riittävyys henkilölle osoitettavien työtehtävien edellyttämään osaamiseen
    - **Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy näkemykseen, että käytännön kokemuksesta tarvitaan tarkempaa täytäntöönpanon ohjausta**
  - Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että edellytettävä korkeakoulututkinto sekä sen lisäksi suoritetut sosiaalityön perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelu tai riittävä käytännön kokemus antavat henkilölle riittävät edellytykset toimia tilapäisen sosiaalityöntekijän tehtävissä ohjauksen ja valvonnan alaisina
  - Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että on tarkoituksenmukaista rajata ammattikorkeakoulututkinnot mainittuihin sosionomin, geronomin sekä kuntoutuksenohjaajan tutkintoihin, jotka ovat myös laillistettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä
    - **Mikäli esitys koetaan edellä mainitun osalta epäselväksi, sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy THL:n näkemykseen siitä, että sitä tulisi tältä osin selventää**
    - Sosiaali- ja terveysministeriö jättää asian sosiaali- ja terveysvaliokunnan harkintaan

Vuoden määräaika

- Lausunnoissa katsottiin, että hallituksen esityksessä ei ole riittävän selkeästi määritelty, mitä tarkoitetaan välttämättömän asiakasturvallisuuden ja palveluiden saatavuuden tai jatkuvuuden turvaamisella
- Lausuntojen mukaan ketjutuksille tulisi säätää selkeä katto

- Vastine
  - Esitys tarkentaa vuoden määräajan epäselvyyttä esittämällä kriteerit, millä siitä voidaan tiettyjen ehtojen toteutuessa poiketa
  - Vuoden määräajan ehdottoman noudattamisen voi myös nähdä vaarantavan asiakasturvallisuutta ja heikentävän palveluiden jatkuvuutta, koska se johtaisi tilanteeseen, jossa tilapäisenä työntekijänä toimiviksi jouduttaisiin rekrytoimaan aina uusi työntekijä
  - Vuoden määräaika on kuitenkin pääsääntö ja sen ylittäminen sitä koskeva poikkeus, joka tulee aina olla perusteltavissa
  - Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölainsäädännön uudistamisen yhteydessä myös enintään vuoden määräajasta poikkeamisen mahdollistamisen toimivuutta ja vaikutuksia tullaan arvioimaan

Tehtävät

- Useissa lausunnoissa nostettiin esiin tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivien tehtävät ja työnkuvat, toisaalta siitä näkökulmasta, että mahdolliset tilapäisen sosiaalityöntekijän tehtävät jäävät epäselväksi ja toisaalta siitä näkökulmasta, että toivottiin että tilapäisten sosiaalityöntekijöiden työnkuvaa ei esityksessä rajattaisi suhteessa aiempaan lainsäädäntöön
- Lisäksi nostettiin esiin, että tilapäisten sosiaalityöntekijöiden käyttäminen sitoo laillistettujen ammattihenkilöiden työaikaa ja kuormittaa heidän työtaakkaansa entisestään

- Vastine:
  - Esitys ei muuttaisi aiempaa lainsäädäntöä, jonka mukaan tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiva toimii johdon ja valvonnan alaisena. Tämä tarkoittaisi sitä, että tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiva ei vastaisi sosiaalihuollon palvelulainsäädäntöön sisältyvistä tehtävistä, joissa edellytetään laillistetun sosiaalityöntekijän kelpoisuutta, mutta voisi laillistetun sosiaalityöntekijän johdon ja valvonnan alaisena toimia niissä
  - Esitys korostaa aiempaa selvemmin työnantajan vastuuta arvioida henkilölle suunniteltuja tehtäviä hänen osaamisen perusteella
  - Työnantajan olisi lisäksi huolehdittava siitä, että sosiaalihuollon asiakkailla olisi oikeusturvansa varmistamiseksi tiedossa, milloin heidän asioistaan vastaa lain tarkoittama laillistettu sosiaalityöntekijä, jolla on oikeus harjoittaa itsenäisesti sosiaalityön ammattia ja käyttää kyseistä ammattinimikettä ja milloin kyse on sosiaalityön opiskelijasta tai henkilöstä, joka tilapäisesti toimii sosiaalityöntekijän tehtävissä pykälän 1 momentissa säädetyn mukaisesti
  - Ohjauksesta ja valvonnasta tosiasiallisesti vastaaminen sitoo lausunnoissa esitetyn mukaisesti laillistettujen sosiaalityöntekijöiden työaikaa ja tilanne vastaa jo nykyisen lainsäädännön aikaista tilaa. Siksi on hyvä tuoda esiin, että tilapäisten sosiaalityöntekijöiden laaja-alainen käyttö on poikkeusratkaisu tilanteisiin, joissa tehtäviin ei pyrkimyksistä huolimatta ole saatu rekrytoitua laillistettu sosiaalityöntekijää.

Taloudelliset vaikutukset

- Useissa lausunnoissa lausuttiin kritiikkiä esityksen taloudellisiin vaikutuksiin, mm.
  - epävarmat ja perustelut puutteelliset

- Vastine
  - Parempi henkilöstön saatavuus parantaisi mahdollisuuksia varautua poikkeaviin ja kausiluonteisiin tilanteisiin ja vähentäisi jälkikäteisesti näitä tilanteita korjaavien toimenpiteiden tarvetta -> erinäisten ylitöiden ja muiden poikkeusjärjestelyjen käytön tarve vähenisi
  - Tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiville työntekijöille olisi mahdollista käyttää alempaa palkkatasoa, josta voisi olla jatkossa aikaisempaa suurempi säästöhyöty hyvinvointialueille
    - olisi mahdollista huomioida esimerkiksi tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivien henkilöiden laillistettuja sosiaalityöntekijöitä kapeampi työnkuva ja toimivaltuudet ja johdon ja valvonnan alaisena toimiminen
  - Toisaalta mikäli avoimet tehtävät saataisiin täytettyä laillistetuilla sosiaalityöntekijöillä, voisi se jossakin määrin nostaa myös menoja
  - Ehdotettujen muutosten kustannushyötyjen realisoituminen riippuisi hyvinvointialueiden ja Helsingin toimista. Laissa hyvinvointialueiden rahoituksesta (617/2021) kuitenkin säädetään, että valtion rahoituksessa otetaan huomioon hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien laajuuden tai laadun muutos, jos se aiheutuu asianomaista tehtävää koskevasta laista
  - On arvioitu, että kustannushyödyt (mm. rekrytointikustannusten, ylitöiden ja vuokratyövoiman tarpeen väheneminen sekä mahdolliset vaikutukset palkkatasoon) olisivat noin 0,6 prosenttia sosiaalityöntekijöistä aiheutuneista henkilöstökuluista (311 miljoonaa euroa) -> noin kaksi miljoonaa euroa

Sosiaalityöntekijöiden veto- ja pitovoima

- Useissa lausunnoissa nähtiin esityksen voivan heikentää laillistettujen sosiaalityöntekijöiden veto- ja pitovoimaa. Osassa lausunnoissa nähtiin myös, että ehdotettu uudistus lisää työssä olevien laillistettujen sosiaalityöntekijöiden työn vaativuutta ja eettistä kuormaa sekä vähentää heidän asiakastyöhönsä käytettävää työaikaa
- Vastine:
  - Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivat voisivat huolehtia sellaisista sosiaalihuollon palvelulainsäädännön sisältävistä tehtävistä, jotka lainsäädännön mukaan olisi heille siirrettävissä. Näin laillistetuille sosiaalityötekijöille vapautuisi aikaa keskittyä laillistetun sosiaalityöntekijän kelpoisuutta edellyttäviin työtehtäviin
  - Näin uudistus voisi myös vähentää laillistettujen sosiaalityöntekijöiden työkuormaa
  - Sosiaali- ja terveysministeriö tunnistaa, että sosiaalityön veto- ja pitovoimaa tulee vahvistaa ja tätä työtä tehdään mm. hallitusohjelman mukaisessa sosiaali- ja terveysministeriön Hyvän työn ohjelmassa

Muut vaikutukset ja muita huomioita

- Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että se jatkaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölainsäädännön uudistamistyötä.
- Sosiaalihuollon ammattihenkilölain 12 § muutos tässä vaiheessa on nähty perustelluksi johtuen akuutin sosiaalityöntekijäpulan mahdollisesti aiheuttamasta riskistä asiakasturvallisuudelle ja palvelujen saatavuuden vaarantumiselle.
- Lisäksi tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimimiseen liittyvä epäselvä oikeustila aiheuttaa myös nykyisille tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimiville henkilöille epäselvän tilanteen liittyen heidän oikeusturvaansa sekä hankaloittaa hyvinvointialueiden rekrytointia.